

NORGES HØYESTERETT

Den 8. september 2006 avsa Høyesterett dom i

HR-2006-01551-A, (sak nr. 2006/149), sivil sak, anke,

Kjetil Granrud

Sæming H. Hanestad

Terje Sjøberg

Per Lombnæs

Karstein Bergset

Erling Engbretsen

Liv Tone Trøen

Per Johan Otnes

Karl Sigurd Hole

Ola Jakob Akre

Lars Ola Otnes

Ola Sverre Moen

(advokat Anita Wirak – til prøve)

mot

Staten v/Landbruks- og matdepartementet (Regjeringsadvokaten
v/advokat Ole Wetlesen Borge)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Flock:** Dyrevernsmemnda i Rendalen traff i 2002 vedtak som blant annet innebar at sau på ubestemt tid måtte holdes borte fra et nærmere angitt rovdyrtruet beiteområde. Saken gjelder spørsmålet om vedtaket var hjemlet i daværende § 24 tredje ledd, jf. § 2 i dyrevernloven.
- (2) De tolv ankende parter er sauebønder fra Vestkjølen beitelag og Hanestadjølen sausankelag i Rendalen kommune i Hedmark. Sauene i disse to beitelagene ble angrepet av ulv på utmarksbeite både i 1998 og 1999. Ulvene ble ikke tillatt felt, og sauene ble begge disse beitesesonger sanket ned. Saueeierne fikk kompensasjon fra staten for merutgifter ved innmarksbeite. De to påfølgende sesonger, i 2000 og 2001, beitet sauene overhodet ikke på utmarksbeitet, og saueeierne fikk utbetalt kompensasjon også for disse to årene.

(3) Etter at det var felt 11 ulver i Hedmark i 2000 og 2001, anså miljøvernmyndighetene risikoen for ulveangrep som mindre. For 2002 ble det fra statens side bare tilbudt et sterkt redusert beløp i kompensasjon. Sauer ble da sluppet på utmarksbeitet. På Vestkjølen ble de utsatt for et massivt ulveangrep 22. juni, og i alt 73 sauer av en besetning på 353 gikk tapt. To dager senere, den 24. juni 2002, fattet dyrevernsnemnda i Rendalen slikt vedtak:

- ”1. **Akutt sanking av all sau som beiter i utmark i beiteområde til Vestkjølen beitesankelag. Sauen må på inngjerdet beite eller flyttes til annet beiteområde.**
2. **Stopp av all videre slipp av sau i utmark i beiteområde til Vestkjølen beitesankelag.**
3. **Ved et bekreftet ulveangrep på Hanestadjjølen må all sau i dette beitelagets område også sankes inn, og flyttes til innmark eller annet beiteområde. Gjeting vil ikke bli vurdert som tilstrekkelig tiltak mot ulveangrep.**
4. **Alle i Hanestadjjølen beitelag må forberede seg på akutt sanking.**
5. **Det trengs ekstraordinært tilsyn med sauen som går i beiteområde til Hanestadjjølen beitelag, det vil si hver dag.”**

(4) Nemnda vedtok samtidig at ”Alle vedtakene blir stående inntil ulvene er felt eller det blir bekreftet fra Høgskolen på Evenstad at det ikke er revirhevdene ulv i området”.

(5) Sauene ble umiddelbart sanket ned fra Vestkjølen. Etter få dager angrep ulv også på Hanestadjjølen, og sauene ble da sanket ned derfra, jf. punkt 3 i vedtaket.

(6) Det ble ikke gitt tillatelse til felling av ulv i området før i 2005. Sauene beitet følgelig ikke i beitelagenes utmarksområder resten av sesongen i 2002, og heller ikke i 2003 og i 2004. For 2002 fikk saueeierne utbetalt en kompensasjon fra staten på kr 250 per dyr, mens det årlige beløpet for de to siste årene var ca. kr 700 pr. beitedyr, noe som var vesentlig lavere enn det som var utbetalt i årene før 2002.

(7) Tretten saueiere gikk til søksmål mot staten v/Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet. De krevde prinsipalt dom for at dyrevernsnemndas vedtak 24. juni 2002 ble kjent ugyldig, og at staten ble tilpliktet å betale erstatning for påført økonomisk tap. Subsidiært krevet saueeierne erstatning etter analogi fra Grunnloven § 105 for påført tap ”som følge av forbud mot bruk av eksisterende utmarksbeiter”. Nord-Østerdal tingrett avsa 16. november 2004 dom med slik domsslutning:

- ”1. **Staten v/Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet er erstatningsansvarlig for det økonomiske tap som saksøkerne påføres som følge av forbud mot bruk av eksisterende utmarksbeiter.**
2. **For årene 2002, 2003 og 2004 pålegges staten v/Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet å betale erstatning til saksøkerne med i alt kr 2.267.310 – tomillionertohundreogsekstisjutusenrehundreogti –, med slik fordeling som fastsatt foran. Beløpet forfaller til betaling 2 – to – uker etter dommens forkynnelse. I tillegg pliktes det betalt renter etter forsinkelsesrenteloven fra forfall til betaling skjer.**
3. **Hver av partene bærer sine egne saksomkostninger.”**

(8) Tingretten fant det ”sterkt urimelig at de berørte saueiere selv skal måtte bære det økonomiske tap ved å innrette seg etter den vedtatte rovdyrpolitikken”. Retten uttalte at

det var tale om offentlige rådgighetsinnskrenkninger over fast eiendom, og at erstatningsansvaret kunne utledes av prinsippene i Grunnloven § 105.

- (9) Staten anket dommen til Eidsivating lagmannsrett, som 14. november 2005 avsa dom med slik domsslutning:

”I hovedanken:

1. Staten frifinnes
2. I saksomkostninger for tingretten betaler Kjetil Granrud, Sæming H. Hanestad, Terje Søberg, Per Lombnæs, Karstein Bergset, Erling Engebretsen, Liv Tone Trøen, Per Johan Otnes, Karl Sigurd Hole, Ola Jakob Akre, Lars Ola Otnes, Runar Myrvold og Ola Sverre Moen – en for alle, alle for en – til staten kr 86.907 – åttisekstusennihundreogssju – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen med tillegg av rente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.
3. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler Kjetil Granrud, Sæming H. Hanestad, Terje Søberg, Per Lombnæs, Karstein Bergset, Erling Engebretsen, Liv Tone Trøen, Per Johan Otnes, Karl Sigurd Hole, Ola Jakob Akre, Lars Ola Otnes, Runar Myrvold og Ola Sverre Moen – en for alle, alle for en – til staten kr 107.630 – etthundreogssjutusensekshundreogtretti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen med tillegg av rente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.

I motanken

1. Staten frifinnes.
2. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler Kjetil Granrud, Sæming H. Hanestad, Terje Søberg, Per Lombnæs, Karstein Bergset, Erling Engebretsen, Liv Tone Trøen, Per Johan Otnes, Karl Sigurd Hole, Ola Jakob Akre, Lars Ola Otnes, Runar Myrvold og Ola Sverre Moen – en for alle, alle for en – til staten kr 28.000 – tjueåttetusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen med tillegg av rente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.”

- (10) Lagmannsretten fant at dyrevernnemndas vedtak var gyldig. Det var av midlertidig varighet, og det førte ikke til en rådgighetsinnskrenkning som ga rett til erstatning etter prinsippet i Grunnloven § 105.
- (11) Med unntak av Runar Myrvold har saueeierne, Kjetil Granrud mfl., anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder lagmannsrettens bevisvurdering og rettsanvendelse. I anken er gjort gjeldende både det prinsipale og det subsidiære grunnlag fra de tidligere instanser. Høyesteretts kjæremålsutvalg henviste i kjennelse avsagt 15. februar 2006 anken til behandling i Høyesterett for så vidt gjaldt det prinsipale spørsmål om dyrevernloven ga hjemmel for dyrevernnemndas vedtak. Anken for øvrig ble nektet fremmet.
- (12) Når det gjelder det spørsmål som Høyesterett skal behandle, står saken så vel i faktisk som i rettslig henseende i det vesentlige i samme stilling for Høyesterett som for tingretten og lagmannsretten. I og med at saken for Høyesterett etter kjæremålsutvalgets

avgjørelse bare gjelder spørsmål knyttet til gyldigheten av dyrevernemndas vedtak, er det bare staten v/Landbruks- og matdepartementet som er motpart.

- (13) De ankende parter, *Kjetil Granrud mfl.*, har i hovedsak gjort gjeldende:
- (14) Dyrevernloven gir dyrevernemnda kompetanse til å gi dyreeieren pålegg. Denne kompetansen korresponderer med – og går ikke lenger enn – de plikter loven pålegger dyreeieren. Prinsipalt gjøres gjeldende at loven ikke hjemler et vedtak med slikt innhold som dyrevernemnda fattet 24. juni 2002.
- (15) Etter dyrevernloven § 2 er det bare de lidelser som påføres i utrensmål som det oppstilles forbud mot. Dyrenes risiko for å bli påført lidelser må her veies mot dyreeierens interesser i å drive sin næring på en hensiktsmessig måte. Det er ingen holdepunkter i lovforarbeidene for at angrep av rovvilt, som både er og har vært en del av naturens gang, skulle påføre sauene lidelse i utrensmål. Det er heller ingen holdepunkter i forarbeidene for at loven kan strekkes så langt at man skulle kunne forby bruk av beiteområder som inngår som et nødvendig ledd i tradisjonelt husdyrhold.
- (16) Det er en uttalt politisk målsetting at rovdyrforvaltningen skal kombineres med tiltak som gir grunnlag for en aktiv jordbruksproduksjon basert på bruk av beiteressursene i utmarka, og det er et statlig ansvar å ta de kostnadene som gjennomføringen av rovdyrpolitikken fører med seg. Det følger av dette at dyrevernlovens bestemmelser, som er basert på at det er dyreeieren selv som må bære kostnadene ved tiltak, ikke kan anvendes på en måte som fører til at utmarksbeite – og dermed næringsgrunnlag – går tapt.
- (17) De ankende parter finner støtte for sitt syn i Justisdepartementets lovavdelings uttalelse av 5. november 2002. Lovavdelingen uttaler her blant annet at dyreeierens plikt etter dyrevernloven § 5 a neppe ”er så omfattende at dyreeiere av dyrevernmessige grunner kan bli tvunget til å oppgi tradisjonelle beiteområder”, og det antas at ”rovdyrskader på husdyr som beiter på tradisjonelle beitearealer, i utgangspunktet ikke er påført husdyrene i utrensmål”.
- (18) Dersom dyrevernloven gir hjemmel for vedtak av den art som dyrevernemnda har truffet, bestrides at nemnda har foretatt en forsvarlig avveining mellom den risiko for unødvendige lidelser som måtte ha foreligget, og de kostnader og ulemper som vedtaket ville innebære for saueeierne. Denne avveining kan domstolene prøve fullt ut.
- (19) Risikoen for nye lidelser var neppe så stor som det nemnda la til grunn. Etter ulveangrepet 22. juni 2002 uttalte fylkesmannen etter å ha konsultert Direktoratet for naturforvaltning at man ”ikke fant grunnlag for å iverksette omfattende tiltak slik som akutt nedsanking”, og man fant heller ikke ”å kunne anbefale at slipp av beitedyr i området opphører”. Saueeierne hadde ikke selv innmarksbeite. De ble dermed påført store kostnader og ulemper ved den vedvarende ordning med beite på innmark som vedtaket førte til. Den interesseavveining som må foretas etter dyrevernloven § 2, skulle derfor ha falt ut i dyreeierens favør.
- (20) Det ugyldige vedtaket har påført de ankende parter et økonomisk tap som staten er erstatningsansvarlig for. Man nøyer seg for Høyesterett med å kreve det beløp som tingretten tilkjente, altså totalt kr 2 127 925 for de tre år man forholdt seg etter vedtaket,

med tillegg av renter. Det er da gjort fradrag for de kr 139 385 til Runar Myrvold, som ikke har anket lagmannsrettens dom.

(21) Kjetil Granrud mfl. har nedlagt slik påstand:

- ”1. Vedtaket fra Dyrevernnemnda i Rendalen av 24. juni 2002 kjennes ugyldig.
2. Tingrettens dom pkt. 2 stadfestes, dog slik at erstatningsbeløpet settes til kr 2 127 925.
3. Staten v/Landbruks- og matdepartementet tilpliktes å erstatte ankende parter saksomkostninger både for tingretten, lagmannsretten og Norges Høyesterett med tillegg av den til enhver tid fastsatte forsinkelsesrente fra forfall og til betaling skjer.”

(22) Ankemotparten, *staten v/Landbruks- og matdepartementet*, har i hovedtrekk gjort gjeldende:

(23) Lagmannsretten har korrekt kommet til at dyrevernloven § 24 tredje ledd jf. § 2 ga dyrevernnemnda tilstrekkelig kompetanse til å treffe det vedtaket som ble fattet 24. juni 2002. Det er enighet om at nemndas kompetanse til å gi pålegg korresponderer med de plikter som dyreeieren har etter loven.

(24) Det erkjennes at det er tale om et vedtak som utvilsomt er tyngende overfor de ankende parter, og at man derfor må kunne stille krav om at det har en klar hjemmel i loven. Dyrevernloven § 2 oppfyller dette vilkåret. Bestemmelsen er en rettslig standard. Lovgiveren har dermed tatt høyde for at den faktiske situasjon kunne endre seg. Det har den da også gjort: Rovdyr utgjorde en langt mindre alvorlig trussel mot husdyrhold i 1974 enn hva situasjonen er i dag. – Bestemmelsen er helt generelt utformet, uten å skille mellom ulike årsaker til at dyr kan bli påført lidelser. Og den inneholder ingen begrensning med hensyn til karakteren av de plikter som dyreeieren har, og som dermed kan pålegges ham av dyrevernnemnda i vedtak etter § 24 tredje ledd.

(25) I dette tilfellet forelå en vedvarende ekstraordinær fare for angrep så lenge det befant seg revirhevdende ulv i beiteområdet. I et slikt tilfelle må § 2 gi hjemmel for plikt til å avstå fra å føre sauen tilbake til utmarksbeitet.

(26) I Ot.prp. nr. 68 (1999–2000) uttalte Landbruks- og matdepartementet at det var naturlig å forstå forarbeidene til dyrevernloven slik at eier/innehaver av dyr pliktet å sørge for et skjerpet tilsyn i rovdyrutsatte områder, og at blant annet flytting av dyr til nye beiteområder kunne være et hensiktsmessig forebyggende tiltak. Den lovendring som var foreslått, ble ikke vedtatt av Stortinget. Men uttalelsen i forarbeidene til endringsloven – lov nr. 6/2001 – viser at stortingsflertallet støttet Landbruks- og matdepartementets syn.

(27) Selv om staten verken kan vise til noen langvarig eller fast forvaltningspraksis, har ulike dyrevernnemnder flere ganger gitt pålegg til dyreeiere om å ta sauer hjem fra utmarksbeite som følge av risiko for angrep fra rovdyr. Det følger videre av fremlagt dokumentasjon at dette er en praksis som også støttes av sentrale forvaltningsorganer. Den uttalelse fra Justisdepartementets lovavdeling som de ankende parter påberoper, berører først og fremst tilsynsplikten etter dyrevernloven § 5 a – som ikke gir noen hjemmel for å pålegge dyreeieren å ta sauen ned fra utmarksbeite – mens dyreeierens plikter etter lovens § 2 bare behandles i liten grad.

- (28) I den akutte situasjon som forelå da dyrevernnemnda traff sitt vedtak, har nemnda foretatt en forsvarlig vurdering. At vurderingen var riktig, ble forsterket ved de nye angrep på sau på Hanestadjølen en uke etter det første angrepet. Det var varslet i forkant av beitesesongen at det kunne bli aktuelt med nedsanking av sauen. I og med at beiteområdene lå utenfor det forvaltningsområdet hvor ulven skulle være, kunne nemnda legge til grunn at ulven ville bli skutt så snart bestandssituasjonen tillot det.
- (29) Nemnda valgte å gjøre pålegget minst mulig inngripende. Man var klar over den økonomiske belastning som saueeierne ble påført. Det må her tas i betraktning at de for årene 2003 og 2004 årlig har fått utbetalt kompensasjon som nesten fullt ut tilsvarer beregnede merkostnader.
- (30) Staten v/Landbruks- og matdepartementet har nedlagt slik påstand:
- ”1.   **Lagmannsrettens dom stadfestes.**
2.   **Staten v/Landbruks- og matdepartementet tilkjennes saksomkostninger for Høyesterett med tillegg av renter etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall og til betaling skjer.”**
- (31) *Mitt syn på saken:*
- (32) Jeg er kommet til at anken må tas til følge.
- (33) Innledningsvis finner jeg grunn til å nevne noen hovedlinjer innenfor rovviltforvaltningen. Det følger av fredningsprinsippet i viltloven § 3 at alt vilt – og derunder ulv – er fredet med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov. Etter lovens § 12 kan Direktoratet for naturforvaltning iverksette felling av blant annet ulv eller gi tillatelse til felling ”for å forhindre skade på bufe eller tamrein”. Jeg tilføyer at eieren eller noen som opptre på hans vegne kan felle ulv ”under direkte angrep på bufe”, jf. lovens § 11.
- (34) Vår rovdyrpolitikk bygger på den oppfatning at den enkelte borger ikke skal påføres omkostninger ved påført skade eller ved tiltak for å forebygge skade. Staten yter etter viltloven § 12a full erstatning for tap og følgekostnader når husdyr blir skadet av rovvilt. I tillegg kommer de årlige bevilgninger til forebyggende tiltak. Jeg har allerede nevnt at de private parter i vår sak i flere år forut for 2002 mottok en årlig kompensasjon for å holde sine sauer borte fra de ulveutsatte utmarksbeitene på Vestkjølen og Hanestadjølen.
- (35) Det er vedtatt forvaltningsområde for ynglende ulv, som blant annet omfatter de sørøstlige deler av Hedmark fylke. Det beiteområde som vår sak omhandler, ligger utenfor – nord for – dette forvaltningsområdet.
- (36) I 1997 ble det konstatert yngling på Koppangkjølen. Beiteområdene i vår sak lå innenfor reviret. Ny yngling ble registrert i 2002 og 2004. De to siste ulvene i dette området ble felt i januar 2005, og fra den påfølgende beitesesong har sauen på ny beitet på disse utmarksområdene.
- (37) Jeg går etter dette over til å se nærmere på det vedtak fra dyrevernnemnda som jeg har gjengitt tidligere, og som de ankende parter bestrider gyldigheten av. Vedtaket inneholder flere pålegg av noe ulik karakter.

- (38) Punkt 1 og 2 i vedtaket gjelder Vestkjølen beitesankelag. Sau som befant seg i dette beiteområdet ble i punkt 1 pålagt umiddelbart sanket og anbrakt på inngjerdet beite eller i et annet beiteområde. I praksis betød det at sauene umiddelbart måtte bringes i sikkerhet for ulven. Dyrevernemnda har for sikkerhets skyld i punkt 2 gitt uttrykk for at ytterligere sau ikke skulle slippes ut i dette beiteområdet.
- (39) Jeg kan ikke se at det overhodet kan være tvilsomt at nemnda hadde tilstrekkelig hjemmel i § 24 tredje ledd jf. § 2 for å kunne treffe et slikt vedtak. Dersom sauene på beiteområdet på Vestkjølen på denne måten ikke ble brakt i sikkerhet, antar jeg at man i løpet av kort tid hadde stått i fare for å miste i det minste store deler av besetningen. Det er på det rene at ulven i en slik situasjon går frem på en måte som fører til at mange dyr ikke mister livet momentant, men blir skadet og dermed påføres store lidelser. Jeg tilføyer at eieren av de dyrene som ble angrepet, selv sørget for å frakte sauene ned til bygda, og at dette skjedde allerede før dyrevernemnda traff sitt vedtak.
- (40) Punkt 3 i vedtaket har et innhold som i det vesentlige fastsetter samme prosedyre for beiteområdet på Hanestadkjølen som på Vestkjølen. Men her hadde man på vedtakstidspunktet ikke opplevet noe angrep fra ulven. Vedtaket var følgelig betinget. Plikten til å ta hånd om sauene ble først utløst ved et ”bekreftet ulveangrep”. Punkt 4 inneholdt vel neppe mer enn det som fulgte av de tre foregående punktene: Eierne av sau på Hanestadkjølen måtte være forberedt på å ta hånd om sine dyr på meget kort varsel. Jeg kan heller ikke se at et slikt betinget vedtak – knyttet til nokså umiddelbart forestående angrep i samme område – skulle falle utenfor den hjemmelen til å pålegge en dyreeier tiltak som er gitt i dyrevernloven § 24 tredje ledd jf. § 2, og viser til det jeg allerede har sagt.
- (41) Det samme gjelder vedtakets punkt 5, som pålegger tilsyn med sauene på Hanestadkjølen. Jeg tilføyer at saueierne selvsagt var fullt klar over den risiko som beite i denne utmarka var forbundet med. Eierne av de dyr som ble angrepet på Vestkjølen, opplyser i sin forklaring for Høyesterett at man engasjerte familie og venner for å passe på sauene, og at han selv med sin familie var til stede på setra natt til 22. juni da ulvene gikk til angrep mot sauene på setervollen om morgenen.
- (42) Dyrevernemndas vedtak inneholder imidlertid en bestemmelse som snart skulle vise seg å bli ytterst tyngende for saueierne: De pålegg som vedtakene inneholdt skulle bli stående inntil ulvene var felt, eller det på annen måte ble brakt på det rene at det ikke var revirhevdende ulv i området. Felling var et forhold som etter viltloven § 12 hørte inn under Direktoratet for naturforvaltning, og som lå utenfor dyrevernemndas myndighetsområde. Som nevnt viste det seg at felling ikke ble besluttet og gjennomført før på nyåret 2005. Etter det opplyste hadde dette sin årsak i at en for tidlig felling ville vanskeliggjøre utviklingen av en bærekraftig ulvestamme.
- (43) Det følger av dyrevernloven § 27 at det er dyreeieren som skal bære utgiftene ved tiltak etter lovens § 24. I dette tilfellet ble det tale om å skaffe og deretter å gjennomføre beite for nærmere 4 000 dyr i praktisk talt tre beitesesonger. De ankende parter er i tingretten i gjennomsnitt blitt tilkjent erstatning langt opp mot kr 200 000 hver, men gjør gjeldende at deres økonomiske tap er vesentlig høyere. Jeg har ikke grunnlag for å gå nærmere inn på denne siden av saken.

- (44) Dyrevernavloven § 2 har karakter av å være en rettslig standard, der innholdet kan endre seg med utvikling og oppfatning i samfunnet. Samtidig er plikten etter § 2 straffesanksjonert, jf. § 31, og dette tilsier at bestemmelsen må gis et innhold som så langt som mulig sikrer klarhet og forutberegnelighet. Når regelen om dyreeierens plikter i dyrevernavloven § 2 skal anvendes, blir det tale om en avveining av de lidelser som dyret risikerer å bli påført, mot de oppofrelser som dyreeieren kan pålegges for at denne risikoen skal fjernes eller reduseres. I dette tilfellet utløste dyrevernavnemndas vedtak tidsubestemte oppofrelser og utlegg som, slik jeg ser det, går langt ut over de byrder som lovgiveren kan ha ment skulle kunne pålegges dyreeierne. Rovdyr har til alle tider i større eller mindre grad representert en fare for at husdyr blir påført lidelser. Like fullt synes det til nå å ha vært en fremmed tanke at dyreeiere ut fra hensynet til vern mot rovdyr over et langt tidsrom skulle kunne pålegges å avstå fra å bruke sin utmarkseiendom som beite.
- (45) Dette antas å ha sammenheng med den mulighet som har vært til stede for å fjerne faren ved jakt på rovdyret. Adgangen til slik jakt er nå sterkt begrenset ved det vern av rovdyr som er gjennomført, jf. de bestemmelser i viltloven som jeg allerede har nevnt. Det er disse verneregler som er den direkte årsak til at det akutte problemet som oppsto på de ankende parters utmark i juni 2002, ikke ble løst i løpet av kort tid.
- (46) Det er etter dette mitt syn at dyrevernavnemnda ikke hadde hjemmel for å beslutte – og deretter opprettholde – et vedtak om beiteforbud i utmarken på Vestkjølen og Hanestadjjølen av en slik varighet som ble resultatet i dette tilfellet. I realiteten er det naturfredningshensyn og ikke dyrevernavnhensyn som har vært årsak til at beiteforbudet ble stående ved lag. Man er da utenfor dyrevernavnloves ordning med offentlige pålegg for dyreeierens egen regning.
- (47) Som nevnt har naturvernmyndighetene i overensstemmelse med den kompensasjonsordning som er etablert i denne sektoren, betalt erstatning for årene 2003 og 2004 med årlige beløp som langt på vei dekker de ankende parters bruttokrav, slik de ble utmålt av tingretten. Staten har erkjent at dyrevernavnemndas vedtak, dersom det kjennes ugyldig, vil utløse det erstatningskrav som tingretten tilkjente dyreeierne. Dermed vil det i praksis bli gitt en kompensasjon også for året 2002 som grovt sett svarer til den som miljøvernmyndighetene allerede har gitt for de to påfølgende år.
- (48) Staten har som nevnt erkjent erstatningsansvar i denne situasjon. De ankende parter har påstått tingrettens erstatningsutmåling stadfestet, med den reservasjon at det gjøres fradrag for de kr 139 385 som i tingretten ble tilkjent Runar Myrvold. Staten har ikke hatt innvendinger mot beløpene.
- (49) Anken har ført frem, og de ankende parter tilkjennes saksomkostninger for Høyesterett, jf. tvistemålsloven §§ 180 annet ledd og 172 første ledd. Salær til prosessfullmektigen er for Høyesterett krevet med kr 220 000. Forhandlingene tok halvannen dag, og saken har reist spørsmål som også ble behandlet i de tidligere instanser. Under henvisning til tvistemålslovens § 176 settes beløpet til kr 150 000. I tillegg kommer diverse utgifter, blant annet til rettsgebyr og et sakkyndig vitne, på kr 54 294,88. Saksomkostninger for Høyesterett tilkjennes etter dette med kr 204 295.
- (50) Jeg finner videre at de ankende parter også må tilkjennes saksomkostninger for tingrett og lagmannsrett. For lagmannsretten ble forgjeves inngitt aksessorisk motanke over erstatningsutmålingen. Saksomkostningskravet for lagmannsretten er imidlertid begrenset

til å gjelde hovedanken. For tingretten tilkjennes saksomkostninger med kr 256 678 og for lagmannsretten med kr 182 646. Det samlede beløp blir dermed kr 643 619. I tillegg kommer renter slik som krevet.

(51) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Dyrevernemnda i Rendalens vedtak av 24. juni 2002 kjennes ugyldig.
2. Tingrettens dom – domsslutningens punkt 2 – stadfestes, dog slik at det samlede erstatningsbeløp settes til 2 127 925 – tomillionerettihundreogtjuesjatusennihundreogtjuefem – kroner.
3. I saksomkostninger for tingretten, lagmannsretten og Høyesterett betaler staten v/Landbruks- og matdepartementet til Kjetil Granrud, Sæming H. Hanestad, Terje Sjøberg, Per Lombnæs, Karstein Bergset, Erling Engebretsen, Liv Tone Trøen, Per Johan Otnes, Karl Sigurd Hole, Ola Jakob Akre, Lars Ola Otnes og Ola Sverre Moen i fellesskap 643 619 – sekshundreogførtitretusensekshundreogtjuefem – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.

(52) Dommer **Stabel:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(53) Dommar **Utgård:** Det same.

(54) Dommer **Stang Lund:** Likeså.

(55) Dommer **Lund:** Likeså.

Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Dyrevernemnda i Rendalens vedtak av 24. juni 2002 kjennes ugyldig.
2. Tingrettens dom – domsslutningens punkt 2 – stadfestes, dog slik at det samlede erstatningsbeløp settes til 2 127 925 – tomillionerettihundreogtjuesjatusennihundreogtjuefem – kroner.
3. I saksomkostninger for tingretten, lagmannsretten og Høyesterett betaler staten v/Landbruks- og matdepartementet til Kjetil Granrud, Sæming H. Hanestad, Terje Sjøberg, Per Lombnæs, Karstein Bergset, Erling Engebretsen, Liv Tone Trøen, Per Johan Otnes, Karl Sigurd Hole, Ola Jakob Akre, Lars Ola Otnes og Ola Sverre Moen i fellesskap 643 619 – sekshundreogførtitretusensekshundreogtjuefem – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.

Moen i fellesskap 643 619 – sekshundreogførtitretusensekshundreognitten – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.

Riktig utskrift bekreftes: